

Defektologiya. 1971. –№ 6. – p.16. 4. **Synov V.N., Matveeva M.P., Khokhlina O.P.** Gsikhologiya rozumovo vidstaloi dytyny : Pidruchnik. – K. : Znannya, 2008. – p.217 – 231.

Боряк О.В. Характеристика структуры мовленнєвого дефекту у дітей з вадами інтелектуального розвитку

У статті зроблена спроба визначити структуру мовленнєвого дефекту у дітей з вадами інтелектуального розвитку (з помірним ступенем розумової відсталості). В результаті аналізу літературних джерел були визначені провідні теоретичні концепції які, на думку автора, можна вважати базовими під час визначення специфіки структури мовленнєвого дефекту у визначеної нозології дітей. Цими базовими концепціями є: теорія про співвідношення мислення та мовлення, про первинні та вторинні порушення, про загальні та специфічні закономірності в психічному розвитку, про рівневі структурі мовленнєвого процесу.

Ключові слова: діти з вадами інтелектуального розвитку, помірний ступінь розумової відсталості, структура мовленнєвого розвитку, компоненти мовленнєвої системи.

Боряк О.В. Характеристика структуры речевого дефекта у детей с нарушениями интеллектуального развития

В статье сделана попытка определить структуру речевого дефекта у детей с нарушением интеллектуального развития (умеренной степенью умственной отсталости). В результате анализа литературных источников были определены ведущие теоретические концепции которые, по мнению автора, можно считать ведущими во время определения специфичности структуры речевого дефекта у умственно отсталых детей. Этими базовыми концепциями есть: теория про соотношение мышления и речи, о первичном дефекте и вторичных нарушениях, про общие и специфические закономерности в психическом развитии, про уровневые структуры речевого процесса.

Ключевые слова: дети с нарушениями интеллектуального развития, умеренная степень умственной отсталости, структура речевого развития, компоненты речевой системы.

Boryak O.V. The characteristic of structure speech defects in children with impaired intellectual development

The article attempts to determine the structure of the speech defects in children with infringement of intellectual development (moderate mental retardation). As a result of the analysis of literary sources were identified leading theoretical concepts which, in the author's opinion, can be considered to be leading in determining the nature of the structure of speech defects of mentally retarded children. These basic concepts are: theory about the correlation of thinking and speech, about the primary defect and secondary violations, about General and specific regularities in psychic development, Pro-tiered structure of the speech process.

Keywords: children with cognitive disabilities, reasonable degree of mental retardation, the structure of the speech development, speech system components.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2013 р.

Статтю прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент: д. п. н., проф. Шеремет М.К.

УДК 372.8: 796.612

**МОЖЛИВОСТІ СЕНСОРНИХ АНАЛІЗАТОРІВ СЛІПИХ УЧНІВ
У СПРИЙМАННІ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОРИГУВАННІ ЦИКЛІЧНИХ ВПРАВ**

Вихляев Ю. М.

доктор педагогічних наук, професор

Загорська З. І.,

Вернігорова О. С.,

Рудяк С. В.

Постановка проблеми. Розумовий та фізичний розвиток сліпих учнів багато в чому залежить від розробки нових методик і технологій навчання, що неможливо без чіткого розуміння ролі сенсорних аналізаторів у процесі засвоєння сліпими учнями загальноосвітніх дисциплін та фізичних вправ. Слуховий та тактильний аналізатори разом з руховим аналізатором відіграють дуже важливу роль у навчальному процесі сліпих учнів, побуті, спортивно-оздоровчій та виробничій діяльності. Якщо в процесі засвоєння загальноосвітніх дисциплін, зокрема, читанні тексту за шрифтом Брайля, ми можемо говорити про співдружність тактильного та рухового аналізаторів, а при прослуховуванні тестів або розповіді вчителя основним каналом сприймання інформації є слуховий аналізатор, то при виконанні фізичних вправ та виробничих дій керування руховими діями сліпих виконує руховий аналізатор, який використовує кінестетичні, тактильні, звукові сигнали з метою корекції напрямку та якості виконання тих чи інших прямувань. Але роль і можливості слухового та тактильного сенсорних аналізаторів у засвоєнні сліпими учнями загальноосвітніх дисциплін та фізичних вправ ще недостатньо вивчені.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Навчальний процес у спеціальній школі для сліпих привертає увагу багатьох дослідників, які визнають провідну роль слухового аналізатора у засвоєнні загальноосвітніх та спеціальних дисциплін [4, 9]. Як вказує І.С. Моргулис [4], навчальний процес у сліпих дітей з

урахуванням появи вторинних відхилень у розвитку збідненого сенсорного досвіду і пізнавальної активності, повинен бути спрямований на формування процесів компенсації сліпоті і корекцію відхилень у розвитку шляхом оволодіння ними навчально-пізнавальними діями на звуковій основі.

В той же час, незважаючи на провідну роль засвоєння навчального матеріалу на звуковій основі та достатньо значну кількість озвучених текстів, вони не завжди можуть задовольнити потреби сліпих. Для самостійного читання сліпі користуються текстами за шрифтом Брайля, не говорячи вже про можливість створення власного тексту або виконання письмових завдань, що потребує залучення тактильного каналу отримання інформації.

І.Р.Тиновский [9], рекомендує при створенні наочних навчально-методичних засобів для сліпих використовувати тактильні відчуття, а самі пристрої-макети розробляти у вигляді рухомих кінематичних схем для створення у дитини уявлення про вихідне положення, проміжні рухи і кінцеву мету. Такі наочні опукло об'ємні муляжі, пристрої-макети сприймається сліпим учнем через тактильну сенсорну систему і відтворюються практично.

Б.В. Сермеєв [5], вказує, що сліпота негативно відображується на розвитку рухових функцій, заважає регуляції та управлінню рухів, здійсненню самоконтролю при виконанні вправ на точність, координацію, швидкість. У сліпих оволодіння руховою дією відбувається повільніше в наслідок обмеження можливостей внесення корективів в загальну структуру по ходу дії. Разом з тим, втрата зору приводить до активізації інших аналізаторів, зокрема, можливість диференціювання проміжків часу у сліпих перевищує норму, по причині необхідності співставляти кількість рухів з об'єктивними показниками часових відрізків. З цієї причини у сліпих дітей в корі великих півкуль розвивається і удосконалюється взаємодія і взаємозв'язок складних рухово-часових зв'язків.

Не вирішена остаточно перевага використання тих чи інших сенсорних систем під час виконання спортивних та оздоровчих вправ [2, 3, 5, 6]. В.І. Воронкін [2], рекомендує сліпим кваліфікованим спортсменам з високим рівнем розвитку рухових навичок виконувати під час навчання легкоатлетичним вправам та спортивного вдосконалення ходьбу і біг на віражі бігової доріжки з орієнтуванням на голос, що подається викладачем на початку, посередині і в кінці повороту. Такий звуковий супровід, як вважає автор, дозволяє сліпим приймати участь у бігу на середні дистанції та спортивній ходьбі.

В той же час Л.А.Семенов [5], в розроблених ним тренажерних системах, що призначені для фізичного розвитку сліпих, використовує можливості як слухової так і тактильної сенсорних систем сліпих з метою корекції рухів під час виконання вправ.

Комплексно рекомендують використовувати можливості сенсорної тактильної системи та слухової сенсорної системи під час здійснення циклічних локомоцій та координаційних вправ з метою розвитку фізичної підготовленості сліпих дітей Н.Г.Байкіна, В.І.Кемкіна [1], та інші автори [3, 7, 8].

Таким чином, можливості і роль різних сенсорних систем у засвоєнні сліпими учнями загальноосвітніх дисциплін та спортивно-оздоровчих вправ потребують подальшого вивчення з використанням експериментальних досліджень.

Дослідження було виконано у відповідності до плану науково-дослідних робіт Національного технічного університету України «КПІ».

Мета дослідження – дослідити роль і можливості слухового та тактильного сенсорних аналізаторів у засвоєнні сліпими учнями загальноосвітніх дисциплін та фізичних вправ.

У відповідності до мети були поставлені завдання: 1) визначити об'єм та швидкість сприймання навчальної інформації зі загальноосвітніх дисциплін, що надавалась сліпим учням за допомогою звукового та тактильного каналів інформації; 2) дослідити порівняльні можливості корекції напрямку руху під час виконання ходьби в різних умовах: а) у сліпих учнів з використанням різних сенсорних систем; б) у дітей зі збереженим зором, що поставлені в умови блокування зорового, слухового сенсорного каналу або надання звукових сигналів з різних напрямків.

Для виконання поставлених завдань були проведені дослідження групи учнів (16 сліпих учнів 2-3 молодших класів) Київської загальноосвітньої школи-інтернату № 5 для сліпих дітей ім. Я.П. Батюка. Другу групу склали 16 учнів зі збереженим зором 2-3 класів Київської загальноосвітньої школи № 46.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Для виміру об'єму і швидкості сприймання навчальних матеріалів зі загальноосвітніх дисциплін, що надавались сліпим за допомогою звукового та тактильного каналів інформації, ми провели тестування учнів молодших класів. Вчитель відповідного класу читав текст з різною швидкістю, кожен учень обирав ту швидкість читання, що комфортно їм сприймалась з метою сприймання навчального матеріалу. За допомогою секундоміру ми відзначали початок і кінець читання тексту за 1 хвилину, а потім підраховували кількість прочитаних слів. У другому тестуванні сліпі учні читали текст за шрифтом Брайля, а учні зі збереженим зором звичайний текст впродовж 1 хвилини з подальшим підрахунком кількості слів.

З метою визначення можливостей орієнтування і корекції напрямку руху з використанням тих чи інших сенсорних систем на 10-метровій прямій лінії, що була позначена крейдою в спортивній залі з дерев'яним покриттям, ми визначали відхилення напрямку ходьби кожного учня обох груп на фініші прямої в см за допомогою десятиметрової рулетки. Дані та різниця між усіма спробами були оброблені математичними методами з визначенням імовірності статистичної похибки за t-критерієм Ст'юдента. Кожний учень робив шість спроб: перша – без обмежуючих засобів або надання додаткових сенсорних сигналів; друга – зі світло непроникливою пов'язкою на очах і обличчі для ізолювання світлових сигналів; третя – теж саме, але додатково на відстані 9 м праворуч від центру прямої лінії грає гучномовець; четверта – теж саме, але гучномовець встановлено на відстані 1 м від фінішу, якщо подовжити пряму лінію; п'ята – та ж пов'язка, але додатково для ізолювання звукових сигналів у вуха дітей вставлені м'які аптечні беруші; шоста – без обмежуючих засобів, але додатково праворуч, на відстані 30 см від прямої, встановлено фал, що надає можливість дітям одержувати тактильні сигнали правою рукою.

ОДЕРЖАНІ РЕЗУЛЬТАТИ. Результати тестування учнів молодших класів з виміру об'єму і швидкості сприймання навчальних матеріалів зі загальноосвітніх дисциплін, що надавались учням за допомогою різних сенсорних каналів інформації (табл. 1), підтвердили безперечну перевагу для сліпих учнів слухового аналізатору – $110,6 \pm 21,1$ слова за 1 хвилину (за умовою комфортності сприймання озвученого матеріалу). Тактильне читання за шрифтом Брайля дозволило сліпим учням сприймати $47,6 \pm 28,3$ слів за хвилину. Зафіксована різниця в 63 слова за 1 хвилину є досить значною і статистично достовірною, але при викладенні таких специфічних предметів, як наприклад геометрія, одним слуховим каналом інформації неможливо досягти повного сприймання навчального матеріалу, що спонукає залучення опуклих, об'ємних

Таблиця 1

Контингент досліджуван	Об'єм сприймання інформації (кількість слів за 1 хв.)						
	Слуховий канал інформації	Тактильний канал інформації	Зоровий канал інформації	Різниця	S	T	p
Група сліпих учнів (n = 16)	110,6 ±21,1	47,6 ±28,3	Відсутній	63,0	4.8	13.0	< 0,001
Група учнів зі збереженим зором (n = 16)	118,1 ±24,2	Не задіяний	76,5 ±34,9	41,6	6.4	6.5	< 0,001

Швидкість і об'єм сприймання навчального матеріалу в залежності від задіяного сенсорного каналу інформації геометричних фігур та муляжів, які сліпі вивчають за участі тактильного каналу надходження інформації. Також, для читання художніх творів, написання та вирішення письмових та математичних завдань, створення власних текстів, оволодіння комп'ютерними технологіями, необхідно залучення тактильного аналізатору. Безперечна перевага для сліпих учнів слухового аналізатора у швидкості сприймання матеріалу гуманітарної спрямованості, тоді як в певних дисциплінах, наприклад геометрія, географія тощо, тактильний аналізатор може бути додатковим фактором якості сприймання навчального матеріалу.

Для порівняння ми провели аналогічні дослідження швидкості і об'єму сприймання звукової інформації у групи учнів (2-3 класи) зі збереженим зором. Їх результат тотожний показнику сліпих дітей (різниця в межах статистичної похибки: $p > 0,05$), що свідчить про більш менш рівні можливості обох груп у сприйманні звукової інформації. Учні зі збереженим зором не вивчають тактильне читання за шрифтом Брайля, тому ми визначали швидкість читання за допомогою зорового аналізатору. Швидкість читання учнів 2-3 класів склала $76,5 \pm 34,9$ слів за хвилину, що надає значно більші можливості дітям зі збереженим зором для оволодіння навчальних дисциплін та інтелектуального розвитку. Незрівнянно більш великі можливості ця категорія учнів має і у вивченні спеціальних дисциплін, що потребують графічного супроводу з наданням графіків, формул, рисунків тощо. Цією причиною визначається практична відсутність сліпих студентів у технічних навчальних закладах.

Розглянемо особливості управління руховими діями під час проходження 10-метрового відрізка сліпими учнями (дивись таблицю 2). Безперечно, управління цими простими діями, тобто виконання шагових циклів ходьби здійснює руховий аналізатор (аналіз окремих фаз циклу не входив у завдання нашого дослідження), але корекція напрямку ходьби у сліпих дітей значно ускладнена по причині ушкодження зорового каналу інформації.

Відсутність надходження зорових сигналів до центру управління руховими діями – рухового аналізатора, підтверджена відсутністю достовірної різниці в результатах виконання першої і другої спроб сліпими учнями. Коли ж ми на додачу до ізолювання потоків світла доклали блокування звукових

Таблиця 2

Умови проходження 10-метрової лінії	Відхилення від прямої лінії в сантиметрах ($M \pm m$)					
	Група сліпих учнів (n = 16)	Група учнів зі збереж. зором (n = 16)	Різниця	S	T	p
Без обмежуючих засобів або додаткових сенсорних сигналів	122,7 $\pm 72,9$	1,6 $\pm 1,1$	121,1	14,3	8,	< 0,001
На обличчі світло непрониклива пов'язка	109,9 $\pm 64,2$	103,2 $\pm 66,9$	6,7	18,2	0,37	> 0,05
Та ж пов'язка, за 9 м праворуч від центру лінії грає гучномовець	159,7 $\pm 114,0$	318,6 $\pm 161,0$	158,9	38,7	4,1	< 0,001
Та ж пов'язка, але на відстані 1 м попереду лінії грає гучномовець	20,4 $\pm 16,5$	49,3 $\pm 88,2$	28,9	17,6	1,6	> 0,05
Та ж пов'язка і у вуха вставлені беруші	171,4 $\pm 114,0$	153,8 $\pm 92,8$	17,6	28,8	0,61	> 0,05
Без обмежуючих засобів, але за 30 см праворуч лінії встановлено фал	6,6 $\pm 4,3$	1,9 $\pm 1,4$	4,7	0,89	5,30	< 0,001

Якість орієнтування учнів в залежності від наданого сенсорного каналу інформації та умов проходження 10-метрової лінії сигналів в п'ятій спробі, результат збереження заданого напрямку хоча і погіршився до $171,4 \pm 114,0$ см, але ця різниця між першою і п'ятою спробами знаходиться в межах статистичної похибки ($p > 0,05$). Зафіксований результат можна пояснити тим, що під час виконання цих спроб у залі була тиша і учні не могли одержати якісь додаткові звукові сигнали під час виконання обох спроб та все ж незвична відсутність звукового фону для сліпих учнів могла відігравати роль додаткового негативного психологічного фактору.

Найгірша якість орієнтування та коригування напрямку ходьби була зафіксована у третій спробі подолання 10-метрового відрізу зі світло непроникливою пов'язкою на очах і обличчі та додатковим джерелом звукових сигналів (гучномовець було встановлено на відстані 9 м праворуч від центру прямої лінії), - $159,7 \pm 114,0$ см відхилення від прямої. Можна припустити, що сліпі учні молодших класів недостатньо вміють орієнтуватись у такому порівняно невеличкому приміщенні як спортивна зала і не вміють використовувати непрямі звукові орієнтири, хоча попередньо їм було роз'яснено місце знаходження радіоприймача.

Четверта спроба надала результат, що був більш точний за попередні три спроби - $20,4 \pm 16,5$ см, особливо у порівнянні з третьою. Хоча умови виконання були подібними до третьої спроби, але гучномовець ми встановили на відстані 1 м від фінішу, якщо подовжити пряму лінію, таким чином, ми встановили прямий звуковий орієнтир для сліпих дітей, яким вони зуміли скористатися і більш менш точно рухались на звук орієнтира.

У шостій спробі ми надали можливість сліпим учням користуватись фалом, який було натягнуто паралельно прямій лінії. Надходження тактильних сигналів до рухового аналізатору дозволило сліпим учням чітко здійснювати корекцію напрямку ходьби, що надало позитивний результат - $6,6 \pm 4,3$ см відхилення від прямої лінії на фініші та відсутність значних відхилень впродовж 10-метрової дистанції. Таким чином, кращий результат в орієнтуванні під час виконання рухової дії зафіксовано при використанні тактильного сенсорного каналу інформації, що дозволяє рекомендувати тактильні орієнтири під час виконання циклічних фізичних вправ сліпими

учнями молодших класів, другою системою за ефективністю є слухова при умові чіткого визначення місця розташування джерела звуків.

Результат проходження 10-метрового відрізка учнями другої групи, як і очікувалось, був найбільш точним – усього $1,6 \pm 1,1$ см відхилення від прямої лінії, що свідчить про безперечну перевагу зорового аналізатора у корекції напрямку руху, адже як тільки ми заблокували його, учні зі збереженим зором показали значне відхилення $103,2 \pm 66,9$ см у другій спробі з пов'язкою на обличчі і фактично зрівнялись за точністю ходьби зі сліпими учнями (різниця між двома групами незначна і знаходиться в межах статистичної похибки - $p > 0,05$).

Результат орієнтування і корекції напрямку руху з використанням звукових сигналів при заблокованому зоровому каналі у дітей зі збереженим зором був гіршим у порівнянні зі сліпими, а використання тактильного каналу не надало їм ніяких додаткових переваг, що свідчить про відсутність досвіду орієнтування з використанням звукових, а тим більше тактильних орієнтирів у дітей, що звикли використовувати зоровий аналізатор. В той же час, одержані результати підтверджують значні можливості сліпих у використанні слухового та тактильного каналів інформації як альтернативи зоровому.

У подальших дослідженнях ми плануємо подовжити вивчення ролі сенсорних аналізаторів у корекції напрямку рухів та засвоєнні сліпими спортивно-оздоровчих вправ та виробничих дій.

ВИСНОВКИ

1. При засвоєнні загальноосвітніх та спеціальних дисциплін сліпими учнями слуховий аналізатор дозволяє сприймати значно більший об'єм інформації у порівнянні з тактильним.

2. При виконанні рухових дій сліпими тактильні сигнали дозволяють руховому аналізатору більш чітко коригувати напрямок рухів (точність орієнтування на 10-метровому відрізку прямої лінії склала $6,6 \pm 4,3$ см), у порівнянні зі звуковими сигналами (точність орієнтування - $20,4 \pm 16,5$ см).

3. Протиставляти або ігнорувати менш «ефективний» аналізатор ні в навчанні, ні у засвоєнні рухових спортивно-оздоровчих та виробничих дій недоцільно. В обох випадках менш «уживані» та «ефективні» сенсорні канали інформації можуть надати значну допомогу у вирішенні як освітянських, так і оздоровчо-спортивних та виробничих завдань, що дозволяє рекомендувати, при можливості, їх комбіноване використання.

Література

1. Байкіна Н.Г., Кемкіна, В.І. Корекція рухової сфери дорослих сліпих засобами ігрової діяльності / Н.Г. Байкіна, В.І. Кемкіна – Запоріжжя : ЗДУ, 2010. – 224 с.
2. Воронкин В.И. Обучение легкоатлетическим упражнениям слепых и их спортивное совершенствование. Автореф.дис. на соискание степени канд.пед.наук / В.И. Воронкин– М.: 1969. - 16 с.
3. Вихляев Ю.М. Реабілітаційні технології і технічні засоби для відновлення людей з обмеженими фізичними можливостями (на прикладі сліпих). Навчальний посібник. / Ю.М.Вихляев. – К.: НТУУ «КПІ» - Вінниця. «ФОР Рогальська І.О.» -2012. – 143 с.
4. Моргулис И.С. Коррекционная направленность педагогического руководства познавательной деятельности детей с нарушениями зрения : тез.докл. [“ VII научная сессия по дефектологии”] – М., 1975. – С. 236.
5. Семенов Л.А. Тренажерный зал для школ слепых и слабовидящих детей (оснащение, организация занятий в процессе физического воспитания) : методические рекомендации / Л.А.Семенов – К.: Редакционно-издательская группа при РДЗиП УТОС, 1991. – 35с.
6. Сермеев В.В. Физическое воспитание детей с нарушением зрения / В.В.Сермеев – К.: “Здоровья”, 1987. – С.31- 44.
7. Тиновский И.Р. Особенности формирования двигательного навыка у детей с глубоким нарушением зрения / И.Р.Тиновский // «Спецшкола» – 1969. – вып. 1 (133). – С. 71-76.

References

1. Bajkina N. G., Kemkina, V. I. Korekcija ruhovoi doroslih slipih spherical zasobami igrovoi dijalnosti / N. G. Bajkina, V. I. Kemkina - Zaporozhie: ZDU, 2010. -224 s.
2. Voronkin V. I. Obuchenie legkoatletschskim upraznenijam slipih I ih sportivnoe sovershenstvovanie. Avtoreferat diss. na soiskanie stepeni kand.ped.nauk. / V. I. Voronkin - M.: 1969. -16 s.
3. Vyhliaev Y. M. Reabilitacijni tehnologii i tehnicni zasobi to vidnovlennja obmezenimi fizicnimi mozlivostjami ludej (na prikladi slipih). Navchalny posibnik. / Y. M. Vyhliaev. - K.: NTUU "KPI" - Vinnica. « FOP Rogalska I.O.» - 2012. -143 s.
4. Margulis I. S. Korekcionna napravlennost pedagogicheskogo rukovodstva posnavatelnoj dejatelnosti detey s naruschenijami zrenija: Tez. dokl. [“VII nauchnaja sesija po defektologii”] - M., 1975. -S. 236.
5. Semenov L. A. Trenazernij zal dlja schkol slipih i slabovidjaschih detej (osnaschenie, organizacija zanjatij v procese fizicheskogo vospitanija): metodicheskie recomendacii / L. A Semenov - K.: Redakcionnaja grupa pri RDZiP UTOS, 1991. – 35s.
6. Sermeev V.V. Fizicheskoe vospitanie detey s naruscheniem zrenija / V.V.Sermeev – K.: “Zdorovja”, 1987. – S.31- 44.
7. Tinovskiy I. R. Osobennosty formirovanija dvigatel'nogo navika u detey s glubokim naruscheniem zrensjja / I. R. Tinovskiy // “Specschkola” – 1969/ - vipusk 1 (133). S. 71-76.

Вихляев Ю. М., Загорська З. І., Вернігорова О. С., Рудяк С. В. Можливості сенсорних аналізаторів сліпих учнів у сприйманні інформації та коригуванні циклічних вправ.

В статті досліджені порівняльні можливості сенсорних систем сліпих учнів у швидкості сприймання певного об'єму інформації та виконанні рухових дій. Встановлено, що звуковий аналізатор дозволяє сліпим учням сприймати більш значний об'єм інформації за 1 хв., тоді як при виконанні циклічних вправ навпаки - тактильні сигнали дозволяють руховому аналізатору більш чітко коригувати напрямок руху. Протиставляти або ігнорувати менш «ефективний» аналізатор ні в навчанні, ні у засвоєнні рухових дій недоцільно. В обох випадках менш «уживані» та «ефективні» сенсорні канали інформації можуть

надати значну допомогу у вирішенні як освітянських, так і оздоровчо-спортивних завдань, що дозволяє рекомендувати, при можливості, їх комбіноване використання.

Ключові слова: сенсорні системи, сліпі, об'єм інформації, напрямок руху, коригування.

Вихляев Ю.М., Загорська З.И., Вернигорова О.С., Рудяк С.В. Использование сенсорных анализаторов для восприятия информации и коррекции циклических упражнений слепыми.

В статье исследованы сравнительные возможности сенсорных систем слепых учеников в скорости восприятия определенного объема информации и выполнении двигательных действий. Установлено, что звуковой анализатор позволяет слепым ученикам воспринимать более значительный объем информации за 1 минуту. Звуковые сигналы позволяют слепым более четко осуществлять коррекцию направления движения. Недооценивать или игнорировать возможности слухового и тактильного анализаторов нельзя. Оба анализатора необходимо по возможности комплексно использовать для решения образовательных и оздоровительно-спортивных задач.

Ключевые слова: сенсорные системы, слепые, объем информации, направление движения, коррекция

Vykhlyayev Y. M., Zagors'ka Z.I., Vernigorova O.S., Rudyak S.V. Features of sensory analyzers for blind from the perception of information and correction of cyclic exercises. The article examines the comparative ability of sensor systems for blind pupils in a certain amount of information perception of speed and motor action. Found that the audio analyzer allows blind pupils perceive more information for 1 minute. Beep codes allow the blind to better carry out the correction of direction. Possible auditory or tactile analyzers to underestimate or to ignore are incorrectly. Both analyzers need to comprehensively to address the educational and recreational sports.

Key words: sensor systems, blind, volume information, direction of motion, correction.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2013 р.

Статтю прийнято до друку 25.10.2013 р.

УДК: 376-056.36: [159.922.762: 616.89-07]

СВОЄЧАСНЕ ПРАВИЛЬНЕ ВИЯВЛЕННЯ ПАТОЛОГІЇ – ПЕРШИЙ УСПІШНИЙ КРОК ДО КОРЕКЦІЙНОГО НАВЧАННЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Войтюк І. В.

Демократичні зміни в українському суспільстві зумовили нові соціальні процеси, що торкнулися уваги й ставлення держави до дітей з обмеженими фізичними і психічними можливостями і передбачають забезпечення їм гідного життя як повноправним членам суспільства відповідно до їх можливостей та індивідуальних здібностей. Це стосується осіб, які з різних причин мають виражені порушення психофізичного розвитку, до їх числа належать діти з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.

Можливості дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю вкрай обмежені, але результати роботи А.А. Катаєвої, А.Р. Маллера, Е.А. Стребелевої, Л.М. Шіпіціної свідчать, що при створенні необхідних педагогічних умов, корекційних методів і прийомів навчання та виховання позитивна динаміка розвитку таких дітей.

Щоб обрати найбільш доцільні прийоми, олігофренопедагог повинен знати особливості психічного розвитку дітей. Недостатня обізнаність вихователів з особливостями розвитку розумово відсталих дошкільників нерідко призводить до грубих помилок у їх навчанні та вихованні.

Великої шкоди може завдати помилкове визначення розумової відсталості через що призвести до того, що до допоміжних закладів потрапить більшість дітей, які не встигають у дошкільних закладах. Серед них можуть бути діти, що не встигають через знижений слух, фізичне ослаблення, педагогічну занедбаність та ін.

О.В. Кочерга наголошував, що правильне визначення розумової відсталості має також велике теоретичне значення, бо воно сприятиме глибшому розумінню суті аномального психічного розвитку і створенню найсприятливіших умов для його корекції. Правильне визначення розумової відсталості пов'язане насамперед із з'ясуванням причин її виникнення [1, с.29].

М.С. Певзнер вважав, що розумова відсталість зумовлюється спадковістю. Він стверджує, що розумово відсталі діти – це нормальні діти, але з дуже низькими здібностями, які успадковуються [4].

В.М. Синьов дав визначення, що розумова відсталість – це виразне, незворотне системне порушення пізнавальної діяльності, яке виникає внаслідок дифузного органічного пошкодження кори головного мозку. Він виділяє три ознаки:

- органічного дифузного пошкодження кори головного мозку;
- системного порушення інтелекту;
- виразності та незворотності цього порушення.

Брак хоча б однієї з них свідчатиме про те, що ми маємо справу не з розумовою відсталістю, а з якимось іншим видом дизонтогенезу [5, с. 65].